

Joanna Joachimiak-Prażanowska

O zapożyczeniach leksykalnych z języka rosyjskiego w polszczyźnie międzywojennej : na materiale Tygodnika Ilustrowanego

Acta Neophilologica 17/2, 11-23

2015

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Joanna Joachimiak-Prażanowska

Instytut Neofilologii i Lingwistyki Stosowanej
Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy

O ZAPOŻYCZENIACH LEKSYKALNYCH Z JĘZYKA ROSYJSKIEGO W POLSzczyźNIE MIĘDZYWOJENNEJ. NA MATERIALE *TYGODNIKA ILUSTROWANEGO*

Key words: vocabulary, Russicisms, interwar period, the language of the press

Zagadnienie rosyjsko-polskich kontaktów językowych w dwudziestoleciu międzywojennym nie doczekało się jeszcze całościowej analizy. Opublikowane dotąd opracowania dotyczące tego okresu to m.in prace poprawnościowe A. Krasnowolskiego [1919] i A.A. Kryńskiego [1920] obejmujące jedynie pierwsze lata międzywojnia. O nieznacznym oddziaływaniu języka rosyjskiego na polszczyznę w okresie II Rzeczypospolitej – podobnie jak wyżej wymienieni autorzy – pisali także: S. Słoński [1934] i A. Brückner [1974].

Odmienne stanowisko w sprawie zapożyczeń rosyjskich w języku polskim zajęli znani językoznawcy: E. Klich [1929] i K. Nitsch [1935], podając liczne przykłady rusycyzmów używanych w polszczyźnie. O wspomnianej różnicy zdań na temat wpływów rosyjskich w języku polskim tak pisze H. Karaś:

Problematyka wpływów rosyjskich budziła zawsze emocje i wywoływała spory, gdyż język rosyjski postrzegano – w wyniku uwarunkowań historycznych – jako język wroga. Niechętny stosunek do rusycyzmów użytkowników polszczyzny i częste ujmowanie ich w aspekcie poprawnościowym w literaturze lingwistycznej sprawiły, że termin *rusycyzm* stał się także określeniem wartościującym. Opinie na temat wpływów rosyjskich w polszczyźnie były i są niejednokrotnie, również obecnie, rozbieżne [Karaś 2007, 25].

O udziale elementów pochodzenia rosyjskiego w terminologii polskiej w dwudziestoleciu międzywojennym informuje jedynie słowniczek B. Ślaskiego [1934], poświęcony zapożyczeniom rosyjskim w słownictwie morskim.

Stosunkowo dobrze poznano rusycyzmy słownikowe z okresu zaborów napotkane w prasie warszawskiej w latach 1795-1918 [KarR]. W obronie polszczyzny przed zalewem wpływów języków państw zaborczych wydawano w II połowie XIX i początkach

XX wieku pierwsze poradniki językowe i zbiorki rusycyzmów¹. Polszczyzna XIX-wieczna pozostawała również w kręgu zainteresowań innych badaczy, którzy dali temu wyraz w licznych artykułach oraz w słowniku gwary warszawskiej².

Interferencja języka rosyjskiego na polski po II wojnie światowej – to z kolei przedmiot badań D. Buttler [ButN] i J. Bieleckiej-Latkowskiej [BieLat]. Studium pierwszej z wymienionych autorek wprowadza nas w problematykę z zakresu leksyki, związaną z typami zapożyczeń z języka rosyjskiego i drogami ich przenikania do polszczyzny. J. Bielecka-Latkowska zaś skupia się w swojej monografii na pożyczkach leksykalnych właściwych oraz kalkach wyrazowych, semantycznych i słowotwórczych, wyekscerpowanych ze słowników oraz powojennej prasy polskiej lat 1945-1985. Spośród prac o charakterze poprawnościowym³, które powstały w tym okresie, wymienić należy podręcznik akademicki opracowany przez D. Buttler, H. Kurkowską, H. Satkiewicz [1971-1982], zawierający wnikliwą ocenę i analizę rusycyzmów oraz artykuł J. Wawrzyńczyka, przedstawiający kilka wybranych kalk (rusycyzmów strukturalnych) z wydawnictw normatywnych.

O oddziaływaniu języka rosyjskiego na powojenną polszczyznę inteligencji wileńskiej dowiadujemy się z prac J. Mędelskiej [m.in. MędJP-II, MędJP-III], A. Nagórko [1992] i I. Masojć [1990].

Niedawno pojawiły się pierwsze opracowania najstarszych rusycyzmów z XVII-XVIII w. Należą do nich artykuły A. Pihan-Kijasowej [2002, 2003], w których badaczka analizuje m.in. pamiętniki XVII-wiecznych dyplomatów posługujących do Rosji oraz uczestników wojen polsko-rosyjskich, a także pamiętniki zesłańcze. Jak zauważa A. Pihan-Kijasowa:

Zapożyczenia rosyjskie, będące częścią zapożyczeń wschodniosłowiańskich, uznaje się w literaturze przedmiotu za najmłodsze ogniwo kontaktów językowych Polski ze wschodnią Słowiańszczyzną, ogniwo w pełni aktywne dopiero od dwóch stuleci [Pihan-Kijasowa 2002, 131].

Warto więc wyjaśnić, czy długotrwały wpływ języka rosyjskiego na polszczyznę, zwłaszcza w okresie zaborów, utrzymał się w języku polskim I połowy XX wieku.

Materiału językowego do analizy dostarczył mi *Tygodnik Ilustrowany*, periodyk społeczno-kulturalny o zasięgu ogólnopolskim. Wychodził w Warszawie od roku 1859, czyli już pod zaborem rosyjskim. Wydawano go także przez całe dwudziestolecie międzywojenne. Czasopismo było wielkiego formatu i – podobnie jak inne gazety o dużych rozmiarach (np. *Kurier Warszawski*) – wytwarzało własne, nowoczesne formy układu graficznego. Zdecydowanie konkurowało pod tym względem z innymi pismami, wyróżniając się pięknym wyglądem [Golka 1971: 301]. Zasadniczą część tekstów publikowanych w *Tygodniku* stanowiła literatura piękna w różnych jej odmianach, krytyka literacka i artystyczna. Rzadziej pojawiały się problematyka aktualna oraz reportaże krajowe

¹ Zob. Szczerbowicz-Wieczór 1881; Walicki 1886; Czarkowski [Czark]; Łętowski 1915.

² Zob. m.in. BieR, SGW.

³ Zob. także następujące opracowania z zakresu kultury języka: Klebanowska, Kochański, Markowski 1985; Podracki 1991; Podracki 1993; Bąba, Waleczak 1992.

i zagraniczne. W badanym okresie (1918-1929) funkcję redaktora naczelnego *Tygodnika Ilustrowanego* pełnił znany poeta, publicysta i krytyk literacki Z. Dębicki.

Do prezentacji zostały wybrane rusycyzmy słownikowe (w tym tzw. sowietyzmy⁴) wyekscerpowane z najwcześniejszego rocznika *Tygodnika Ilustrowanego*, wydawanego w niepodległej Polsce, a mianowicie z 1918 roku. Są to następujące wyrazy i wyrażenia:

anty-bolszewicki ‘przym. od *antybolszewik* (przeciwnik komunizmu w Rosji)’: *Niech nas nie impresjonuje łączność (...) ruchu wojsk polskich z akcją anty-bolszewicką (...)* – 7/76⁵ oraz 29-30/327; formę *антибольшевизм*⁶ notuje OSRJ; sowietyzm, ros.: *антибольшевистский*;

bezzład ‘brak rządu, bezład, anarchia’: *Bezzład polski był tylko nieistnieniem centralizmu władzy (...)* – 18/34/368; z polszczyzny okresu zaborów podaje KarR 286; notują: SL, SWil, SW, równoległy SIJP, powojenny SJPD; w języku prasy polskiej połowy XIX wieku rejestruje BiałS 89 i uznaje za kalkę rosyjską; ros.: *безвластие, безначалие* (SRJaO);

bieluga ‘gatunek jesiotra, żyjący w Morzu Czarnym i Kaspijskim’: (...) *wyprawa nie zarzuciła sieci u wybrzeży oceanowych po pewny a obfity połów (...) bielugi i śledzi (...)* – 18/29-30/328; wcześniejszy zapis w polszczyźnie pod zaborem rosyjskim w KarR 152; rejestrują: SW i SJPD (z ros.); w nowszej polszczyźnie etnicznej jako rusycyzm notuje BieLat 110; ros.: *белуга* (SRJaO);

bojar ‘magnat feudalny, członek wyższej klasy rządzącej w państwie Moskiewskim, w dawnej Rosji i na Wołoszczyźnie; na Litwie i Białej Rusi: szlachcic, rycerz posiadający dobra ziemskie; in. bojarzyn; (...) w dokumentach (...) z XV-go wieku spotykamy się z ich protoplastami, bojarami (...) – 10/110; wcześniejsze poświadczenia z Kresów północno-wschodnich w KurzW 336 i PihS 24 [równoległe w JoRwKW 125]; z powojennej polszczyzny etnicznej podaje BieLat 111; w SJPD (z ros.); zdaniem SWO – „od ros. *bojarin*, z tur. *bajar* ‘wielmoża, magnat’”; ros.: *боярин* [SRJaO];

bolszewicki ‘przym. od *bolszewik*’: (...) *kulturalna Europa za pośrednictwem tak poważnej instytucji, jak Komitet fundacji Nobla, uczciła ideały bolszewickie* – 3/32 (4 razy) oraz 34 przykłady⁷; w okresie zaborów notuje KarR 92 i 153, w dwudziestoleciu międzywojennym – SIJP⁸, w nowszym języku polskim – BieLat 111; sowietyzm, ros.: *большевистский* [SRJaO];

⁴ Terminem *sowietyzm* posługuję się tu w takim rozumieniu, jakie zaproponowała K. Sierocka [1963: 40].

⁵ Liczby w tym zapisie oznaczają kolejno: numer „Tygodnika Ilustrowanego”, stronę.

⁶ Według S. I. Ożegowa przedrostek *анти-* „образует существительные и прилагательные со знач. противоположности, враждебности, направленности против кого-чего-н., то же, что противно..., напр. *антидемократический, антихудоожественный, антивоенный (...)*” [SRJaO].

⁷ Zob. 20/236, 5/57, 6/69, 7/76 (4 razy), 9/103, 16/186, 21-22/258, 21-22/259, 27-28/309 (2 razy), 29-30/327, 29-30/328 (3 razy), 31-32/341, 31-32/345, 33/352, 37/405, 38/417, 39/427 (2 razy), 40/442 (2 razy), 41/460, 42/470, 46/532, 47/559, 49/588, 49/589 (2 razy), 49/590.

⁸ Słownik ten nie wynosi przymiotnika *bolszewicki* do rangi wyrazu hasłowego. Został on jednak użyty w haśle *bolszewizować*: ‘robić bolszewickim’ (o podobnych wypadkach, czyli wyrazach „ukrytych” w tekście SW, pisał J. Wawrzyńczyk [2009]).

bolszewik ‘komunista rosyjski, także potocznie Rosjanin – obywatel ZSRR’: *Bolszewicy roznamiętnili chłopów obietnicą ziemi* (...) – 16/186 (3 razy) oraz 47 poświadczeń⁹; znane z zaboru rosyjskiego [KarR 92 i 153] i polszczyzny powojennej [BieLat 111]; z międzywojnia poświadcza SIJP z wartą uwagi semantyzacją: ‘maksymalista, członek partii skrajnych rewolucjonistów rosyjskich pragnących bezzwłocznie wprowadzić ustrój komunistyczny’; SJPD, SWO, SWOiZO, MASWO wskazują na rosyjskie źródło wyrazu; sowietyzm, ros.: *большевик*¹⁰ [SRJaO];

bolszewizm ‘teoria i taktyka rewolucji proletariatu’: (...) *dziś próbuje panować i rządzić „bolszewizm” inteligencko-rewolucyjny* – 2/17 oraz 18 przykładów¹¹; z polszczyzny pod zaborem rosyjskim podaje KarR 92 i 153, z okresu międzywojennego – SIJP (w znaczn. ‘hołdowanie skrajnemu radykalizmowi, niemal anarchizmowi; partia polityczna, pragnąca wprowadzić ustrój komunistyczny’); z języka polskiego doby obecnej – BieLat 111; SJPD, SWO, SWOiZO wskazują na rosyjską genezę; sowietyzm, ros.: *большевизм* [SRJaO];

burżuj ‘reprezentant burżuazji, bogacz, kapitalista, wyzyskiwacz’: (...) *u właścicieli większych mieszkań lokowano (...) żołnierzy (...) głosząc (...), że jeden pokój powinien wystarczyć dla dwunastu burżujów* – 16/186 oraz 3/32, 13/148; wcześniejszy przykład z okresu zaborów [KarR 92 i 153], późniejszy – z polszczyzny powojennej [ButN 11]; na pośrednictwo rosyjskie wskazuje SWO (ros. z fr.); sowietyzm, ros.: *буржуи* [SRJaO];

car ‘dawniej: władca rosyjski, bułgarski, serbski (w Rosji nazwa była pierwotnie stosowana do chanów tatarskich)’: *Burżuczja (...) za rządów cara (...) uciekła od służby w wojsku* (...) – 23-24/271 oraz 16/188, 17/196, 23-24/270, 27-28/308, 29-30/326 (4 razy), 44/506, 48/566; w SJPD (z ros.); w SWOiZO (*daw.*) ‘władca Rosji (1547-1917), Bułgarii albo Serbii’; w nowszej polszczyźnie etnicznej poświadcza BieLat 112; ros.: *царь* [SRJaO];

carewicz ‘syn cara’: (...) *pozostał jeden pokój młodego carewicza* (...) – 16/188; rejestrują: SW, SJPD; z języka polskiego doby obecnej podaje BieLat 112; ros.: *царевич* [SRJaO];

caryzm ‘system rządów carskich, carat’: (...) *prowadził przez pustynię życiową, przez cierniste drogi caryzmu z rewolucyjną inteligencją Rosyi* – 1/4 oraz 41/453; pod zaborem rosyjskim rejestruje KarR 154; poświadcza SW i SJPD; ros.: *царизм* [SRJaO];

cerkiew ‘kościół obrządku wschodniego’: *Śparogi (...) widzimy (...) jako (...) na krzyż ułożone deski czołowe szczytów chat, cerkwi i ozdobnych wielkopańskich domów* – 6/66 oraz 1/4, 29-30/329, 31-32/340 (2 razy), 45/523 (2 razy); z pamiętników zesłańców podaje PihK 324; ros.: *церковь* [SRJaO];

⁹ Zob. 1/9 (2 razy), 1/10, 2/17, 2/18 (5 razy), 3/32 (5 razy), 4/45, 6/69, 9/103, 14/161, 20/236, 31-32/341 (3 razy), 34/367, 34/369 (10 razy), 35/378, 35/379, 39/429 (3 razy), 40/442 (4 razy), 44/503, 45/522, 48/532, 48/566 (2 razy).

¹⁰ Leksem *большевик* pochodzi od rosyjskiego wyrazu *большинство* ‘większość’ [KarR 153].

¹¹ Zob. 1/4, 14/161, 14/162, 15/176, 29-30/341, 38/417, 40/442, 41/453 (2 razy), 46/532 (4 razy), 46/539, 47/551, 48/566 (2 razy), 52/630.

cerkiewny ‘należący do cerkwi, jej właściwy, charakterystyczny dla niej’: (...) „oddzielenie” cerkwi od państwa – z wydzieleniem drogich kamieni ze sprzętów cerkiewnych (...) – 1/4; ros.: *церковный* [SRJaO – w haśle *церковь*];

chodynka ‘ścisk w tłumie, któremu towarzyszy kalectwo, ofiary (od nazwy Chodyńskiego Pola w Moskwie, gdzie w 1896 roku w takim tłoku zginęło wielu ludzi, którzy przyszli świętować koronację Mikołaja II)¹²: (...) *niech nam wyobraźni do zbytku nie impresjonuje straszna katastrofa koronacyjna na moskiewskiej Chodynce* – 18/29-30/327; słowniki definicyjne języka polskiego nie notują; ros.: *ходынка* [SRJaO, BES¹³];

Czerwona Gwardya ‘zbrojna organizacja robotnicza’: *Jednego dnia górą jest kontrrewolucja, drugiego „czerwona gwardya” bolszewików zdobywa Kijów* (...) – 9/103 oraz 14/161, 19/196; pod zaborem rosyjskim notuje KarR 92 jako „pożyczkę typową dla nowego okresu”, która pojawiła się po rewolucji w Rosji w 1917 roku; sowietyzm, ros.: *Красная гвардия* [w SRJaO w haśle *гвардия*];

czerwono-gwardzista ‘żołnierz Czerwonej Gwardii, zbrojnej organizacji robotniczej’: (...) *u właścicieli większych mieszkań lokowano bez pardonu żołnierzy i czerwono-gwardzistów* (...) – 16/186 oraz 17/196; z okresu zaborów poświadcza KarR 92 i 286; z międzywojennej Wileńszczyzny – JoS 55 (*czerwonogwardzista*); zapis dopiero w powojennym SJPD; sowietyzm, ros.: *красногвардеец* [SRJaO];

czerwony ‘rewolucyjny, o przekonaniach socjalistycznych, lewicowych, postępowych; komunistyczny’: *Czerwony terror na kresach jako jedno ze swych zadań wytknął sobie walkę z Polakami* – 16/186; rejestruje SJPD; sowietyzm, ros.: *красный* [‘ts.’ SRJaO];

dekabrysta ‘uczestnik rosyjskiego szlacheckiego ruchu rewolucyjnego, skierowanego przeciwko absolutyzmowi cesarskiemu i państwu; ruch ten wywołał zbrojne powstanie w grudniu 1825 roku’: (...) *te zarządzenia (...) znajdują swoje wytłomaczenie w ideologii poprzedników, poczynając od Dekabrystów* – 1/4; pod zaborem rosyjskim poświadcza KarR 155; w dwudziestoleciu międzywojennym – SIJP i MASWO; w polszczyźnie powojennej – BieLat 115; rejestrują także SW, SJPD (*hist.*), SWO, SWOiZO wskazując na rosyjską genezę; ros.: *декабрист*¹⁴ [SRJaO];

Duma ‘instytucja doradczą, ograniczone w swoich prawach ciało ustawodawcze powołane w Rosji przez rząd carski w 1905 roku w wyniku rewolucji burżuazyjno-demokratycznej 1905-1907; parlament’: (...) *wyodrębnienie „zdawna rosyjskiej” ziemi chełmińskiej, owoc (...) zachłanności narodu, która znalazła wyraz w uchwale Dumy* – 19/218 oraz 7/76, 27-28/308, 29-30/327 (3 razy), 33/366 (2 razy), 34/367; używane pod zaborem rosyjskim [KarR¹⁵ 155-156]; za rusycyzm uznaje Czark 8 ‘izba państwowa’ (w Rosji); w polszczyźnie doby obecnej notuje BieLat 115; w SW – (w Rosji) ‘rada, sejm’; w SJPD – *hist.*; ros.: *Дума* [SRJaO];

¹² Definicję zaczerpnęłam ze słownika języka rosyjskiego [SRJaO].

¹³ Tu w znac. rozszerzonym: „Трагические события на Ходынском поле (в северо-западной части Москвы в начале современного Ленинградского проспекта) 18.05.1896 во время раздачи царских подарков по случаю коронации Николая II. из-за халатности властей произошла давка, погибло 1389 человек, изувечено 1300”.

¹⁴ Nazwa utworzona od ros. *декабрь* ‘grudzień’ [ESRJa].

¹⁵ Wyraz *Дума* „odżył (...) obecnie po zmianach ustrojowych w Rosji” [KarR 156].

dziesięcina ‘miara powierzchni ziemi wynosząca ok. 1,1 ha’: (...) w *rękach polskich jest jeszcze [...] kilkanaście tysięcy dziesięcin ziemi – 2/19 (2 razy)*; znane z okresu zaborów [KarR 251]; w SWil – *prow.*; w SW – *gw.*; w SJPD w znaczeniu ‘dawna rosyjska miara powierzchni ziemi (...)’; we wszystkich słownikach podkreśla się rosyjskie źródło takiego użycia wyrazu; ros.: *десятина* [SRJaO¹⁶];

es-er ‘członek ugrupowania socjal-rewolucyjnego’: (...) *Kiereński (...)* jest heroldem *es-erów (socjalnych rewolucjonistów) partii rządzącej – 27-28/309 (3 razy)* oraz 29-30/327; wcześniejszy przykład w formie *eser* pochodzi z języka polskiego pod zaborem rosyjskim [SGW z kwalif. *gw. part.* ‘socjalista-rewolucjonista rosyjski’], równoległy – z Kresów pñ-wsch. [JoRwKW 126], późniejszy – z powojennej polszczyzny etnicznej [BieLat 116]; zapis w SIJP (*eser* ‘ts.’) z informacją: „skrót od S. R.”; w SJPD ‘zwolennik lub członek partii socjalrewolucyjnej w Rosji carskiej’ (z ros.); ros.: *эсер* – skrót od *социалист-революционер* [SRJaO];

etapowy ‘przym. od *etap*¹⁷ (więzienie dla aresztantów w czasie drogi na zesłanie): *W pociągach etapowych (...) żołnierze podczas mrozów rozniecają ognie na podłodze (...)* – 16/186; używane pod zaborem rosyjskim [KarR 229]; ros.: *этапный* [SRJaO – w haśle *эман*];

generalissimus ‘najwyższy tytuł wojskowy nadawany za szczególne zasługi wojenne, a także osoba nosząca ten tytuł’: *W sierpniu, trzeci z kolei generalissimus rosyjski (...)* – *ustąpił* – 7/81 oraz 6/69, 9/103, 46/532, 47/547; zapis w SW (*generalisimus*) i SJPD (z łac.); według ESRJa *generalissimus* funkcjonuje w języku rosyjskim od czasów Piotra I i jest pożyczką z niem.; w *Tygodniku Ilustrowanym* z ros.: *генералиссимус* [SRJaO¹⁸];

generał-major ‘generał brygady’: *Za stołem: (...)* 4) *Kontr-admirał Altvater (...)*, 11) *Gen.-major Hoffman (...)* – 1/9 oraz 11/129; ros.: *генерал-майор* [SRJaO];

gławnowierch ‘dowódca (wódz) naczelny’: (...) *czyn militarny polski, wzięcie do niewoli (...)* (*gławnowiercha*) *Rosyi bolszewickiej (...)* – *zelektryzował całe społeczeństwo polskie* – 6/69 oraz 31-32/340; por. ros. skrótowiec *главверх* = *верховный главнокомандующий* [TSJaS];

gubernia ‘wyższa jednostka administracyjna w Rosji carskiej’: (...) *odbyły się w Mileńszczyźnie, (...)* i w *innych guberniach kresowych, posiedzenia (...)* *Rad kresowych (...)* – 21-22/244 oraz 9/98, 38/417; z polszczyzny pod zaborem rosyjskim podaje KarR 158; z międzywojennej Wileńszczyzny – JoRwKW 127; w nowszej polszczyźnie etnicznej notuje BieLat 118; rejestrują SWil, SW i SJPD (dwa ostatnie wskazują na źródło rosyjskie); ros.: *губерния*¹⁹ [SRJaO];

¹⁶ Według S.I. Ożegowa w języku ros. jest to: „Старая русская мера земельной площади, равная 2400 кв. саженям или 1,09 гектара”.

¹⁷ Definicję podają ze słownikiem języka rosyjskiego [SRJaO].

¹⁸ S. I. Ożegow notuje w znac.: „Высшее воинское звание, присваиваемое за особо выдающиеся военные заслуги, а также лицо, носящее это звание” [SRJaO].

¹⁹ W ros. od czasów Piotra I; prawdopodobnie utworzone od *губернатор* na wzór *император: империя* [ESRJa].

junkierski ‘przym. od *junkier*²⁰: *Po ukończeniu (...) w Warszawie (...) junkierskiej szkoły piechoty (...) ukończył akademię sztabu generalnego w Petersburgu – 11/129; używane pod zaborem rosyjskim [KarR 125]; ros.: юнкерский [SRJaO];*

kadecki ‘przym. od *kadet*’: (...) *zdawało się, że sprawa kadecka przegrana na zawsze – 23-24/270; w polszczyźnie okresu zaborów rejestruje KarR 159; ros.: кадетский [SRJaO – w haśle *кадем*]; zob. *kadet*;*

kadet ‘w Rosji przed rewolucją październikową członek partii konstytucyjno-demokratycznej’: *Oto w gazecie Russkaja Wola (...) obszernie sprawozdanie ze zjazdu partyjnego kadetów – 23-24/270 oraz 7/76, 7/81, 29-30/327, 45/522; pod zaborem rosyjskim notuje KarR 159; w okresie międzywojennym – SIJP i MASWO; w SWO (hist.), SWOiZO, SJPD (hist.) ze wskazaniem na źródło rosyjskie; z języka polskiego doby obecnej podaje BieLat 120; ros.: кадем²¹ [SRJaO]; por. *kadecki*;*

kindżał ‘długi nóż obosieczny pochodzenia wschodniego; rodzaj sztyletu’: *A widząc, że żołnierz wciąż gołym kindżałem wymachuje, proponuję mu, aby włożyć go do pochwy – 34/367; wcześniejsze przykłady z polszczyzny pod zaborem rosyjskim w KarR 161; rejestruje SWil i SIJP; SW wskazuje na pośrednictwo rosyjskie (z pers.); w SJPD i SWOiZO – ros. z arab.; w SWO – ros. z tur. (może od arab.); wśród rusycyzmów w polszczyźnie etnicznej notuje BieLat 121; ros.: кинжал [SRJaO];*

kopiejka ‘drobna moneta rosyjska’: (...) *wówczas (...) na każdą głowę nie wypadaloby więcej niż jakiś drobny ułamek kopiejki – 3/32; w okresie zaborów poświadczą KarR 161; w dwudziestoleciu międzywojennym – SIJP; w polszczyźnie powojennej – BieLat 124; w SEJP (w haśle *kopja*) z uwagą: „Od ‘włóczni’ na monecie zwano i moskiewską kopiejkę od 15. w., niegdyś w Warszawie dobrze znaną ‘dwugroszówkę’”; ros.: копейка [SRJaO];*

ochrana ‘tajna policja polityczna w carskiej Rosji’: *Ze spalonego archiwum ochrony ocalały cztery tomy „Dziennika” (...) – 23-24/270 oraz 20/236, 27-28/309 (2 razy), 29-30/327 (2 razy); wcześniejsze przykłady pochodzą z języka polskiego pod zaborem rosyjskim [KarR 165 i 232, SGW]; z międzywojennego *Kuriera Wileńskiego* podaje JoRwKW 131; z powojennej polszczyzny etnicznej – BieLat 130; zapis w równoległych SIJP i MASWO, a także w SJPD (hist.) i SWOiZO ze wskazaniem na rosyjską proweniencję; ros.: охранка [SRJaO];*

papacha ‘wysoka czapka futrzana noszona przez żołnierzy rosyjskich’: *Ma (...) na głowie siwą papachę z szafirowem dnem – 18/212; w polszczyźnie pod zaborem rosyjskim rejestruje KarR 166; w nowszej – BieLat 132, ButN 17; jako pożyczkę z języka rosyjskiego notują: SJPD, SIJP, MASWO, SWO; ros.: nanaxa [SRJaO];*

preobrażeniec ‘żołnierz pułku przeobrażeńckiego’: (...) *zrewoltowali się Wołyniacy... za nimi Preobrażeńcy, za Preobrażencami pułk Litewski (...) – 20/236; w polszczyźnie*

²⁰ *Junkier*: 1. ‘podoficer pochodzenia szlacheckiego’; 2. ‘uczeń szkoły oficerskiej’.

²¹ Wyraz *кадем* pochodzi „od początkowych liter pełnej nazwy partii K.D. – Конституционные Демократы” [KarR 159].

okresu zaborów rzeczownik *przeobrażeniec* ‘ts.’ notuje KarR 107 (jako okazjonalizm); ros.: *преображенец* (ROS)²²;

prospekt ‘aleja’: *Na prospekcie Litiejnym rozgrabiono arsenal – 20/236* oraz *23-24/270*; z okresu zaborów podaje KarR 253; ros.: *проспект* [SRJaO];

sig ‘sieja’: *Wyprawa nie zwracała najmniejszego baczenia na potężne lasy (...) niezliczone jeziora pełne najcenniejszych ryb, zwłaszcza sig (...) – 29-30/328*; wcześniejsze poświadczenie w polszczyźnie pod zaborem rosyjskim w KarR 140; w SW i SIJP z odsyłaczem do *sieja*; zapis w SJPD bez podania etymologii; w nowszym języku polskim rejestruje BieLat 140 (jako rusycyzm); ros.: *сиз* [SRJaO];

sojusznik ‘sprzymierzeniec’: *Udało mu się umknąć – do najwierniejszego sojusznika, do hetmana kozaków (...) – 7/81*; wcześniejsze przykłady pochodzą z polszczyzny okresu zaborów [KarR 168], późniejsze – z języka polskiego doby obecnej [BieLat 142]; ros.: *союзник* [WSRP];

Sybir ‘Syberia’: *Zakończenie smutne: szubienica, Sybir, razy – 4/39* oraz *10/109*; w polszczyźnie XIX-wiecznej jako pojęcie martyrologiczne²³; równoległe poświadczenie z Kresów północno-wschodnich w JoRwKW 135; używane też w polszczyźnie pod zaborem rosyjskim [SGW]; notuje SWil, odsyłając do *Syberia*; w SO z informacją: „w stylu uroczystym”; ros.: *Сибирь* [WSRP];

szynel ‘płaszcz wojskowy specjalnego kroju z patkami z tyłu’: *Na Suchomlinowa w szynelu z oberwanami epoletami (...) chciał tłum rzucić się – 20/236* oraz *44/502*; w polszczyźnie pod zaborem rosyjskim rejestruje KarR 169; w nowszym języku polskim – BieLat 146; notują: SWil, SW, SJPD i wskazują na rosyjską genezę; ros.: *шннель* [SRJaO];

wojenny ‘związany z wojskiem, wojskowy’: (...) *podręczny arsenal, obejmujący do 1.000 sztuk broni myśliwskiej i wojennej – 8/90* oraz *46/532*; z Kresów poświadczają: KurzW 449, SawP 103²⁴; za rusycyzm uznaje Czark 36; w języku polskim okresu zaborów rejestruje KarR 240²⁵; w powojennej prasie wileńskiej – MędJP-II 454; ros.: *военный* [SRJaO];

wszechrosyjski ‘odnoszący się do wszystkich Rosjan; ogólnorosyjski’: (...) *kwestia białoruska dojrzała (...) w gorącej atmosferze (...) rewolucji wszechrosyjskiej – 15/174* oraz *29-30/327*; z polszczyzny pod zaborem rosyjskim zapis w KarR 286; poświadczają tylko SW (w znaczn. ‘ogólnie rosyjski’); ros.: *всепоссиуцкiй* [SRJaO];

wślad za ‘po czymś’: – *Naturalnie, uchodzili wślad za ustępującą armią niemal wyłącznie chłopcy ruscy i Żydzi – 2/19*; z polszczyzny okresu zaborów notuje KarR 314 (w *ślad za*); ros.: *вслед за чем* [SRJaO].

²² Z informacją: „Преображенский полк”.

²³ Por. „W Polsce XIX w., w okresie zaborów, nazwa *Syberia*, *Sybir* funkcjonowała nie tyle jako pojęcie geograficzne, określające północno-wschodnią, azjatycką część imperium rosyjskiego, ale jako pojęcie martyrologiczne, wskazujące ogromne obszary odleglejszych guberni Rosji, do których zsyłani byli Polacy przede wszystkim za działalność patriotyczną” [PihK 321].

²⁴ Z. Sawaniewska-Mochowa zalicza wyraz *wojenny* ‘wojskowy’ do rusycyzmów o zasięgu regionalnym pnkres.

²⁵ Według H. Karaś „bardzo liczne poświadczenia z prasy warszawskiej z całego okresu zaborów wskazują na (...) szerszy zasięg” (tego wyrazu).

Aneks. Cytaty

Zamieszczone tu rusycyzmy użyte są przez redaktorów w pełni świadomie, w charakterze tzw. cytatów. Są to wyrazy podawane w brzmieniu rosyjskim (czyli niezaadaptowane do polszczyzny). Mają na celu ubarwienie tekstu, uwiarygodnienie go. Dystansowanie się redaktorów od tej leksyki podkreśla ujmowanie jej w cudzysłów bądź podawanie jej po dwukropku sygnalizującym przytoczenie. Te swoiste wtrącenia dowodzą dobrego władania językiem rosyjskim przez redaktorów, a także – najprawdopodobniej – przez czytelników, do których badane teksty prasowe adresowano.

balszoi ‘duży, wielki’: *Co chwila słyhać – A Kierenskiej! a carski! Eto balszaja diferenca!* – 18/212; ros. *большой* [SRJaO];

barin ‘pan’: *Konwojujące kozaczysko, zezując ku fruującym tam i sam cęglom, westchnęło naraz (...). – Ech barin! – plocho. Modlą się i buntują...* – 10/120; w polszczyźnie pod zaborem rosyjskim notuje KarR 97; ros.: *барин*²⁶ [SRJaO];

branyj ‘bojowy’: *„Branyj Gienierał” jak zwą Dowbora-Muśnickiego (...) zajmował w imieniu Rosyi cesarski pałac w Pekinie (...)* – 6/69; ros.: *бранный* [WSRP];

czynownik ‘w Rosji carskiej urzędnik państwowy’: *Postać (...) „czynownika” nabrała niezwykle plastycznego wyrazu dzięki p. Frenklowi (...)* – 8/92 (2 razy); z polszczyzny okresu zaborów podaje KarR 118; ze współczesnej – BieLat 114; wcześniejsze poświadczenia z Kresów w KurzW 346, SawP 61; w SW z ostrzeżeniem: *niepopr.* (z cyt. z A. Mickiewicza); w SJPD (*daw.*); ros.: *чиновник* [SRJaO];

eto ‘to’: *Co chwila słyhać – A Kierenskiej! a carski! Eto balszaja diferenca!* – 18/212; ros.: *это* [SRJaO];

gradonaczalnik ‘naczelnik miasta niepodległy gubernatorowi, np. w Petersburgu’: *Cywilny „gradonaczalnik” prof. Jurewicz, zarządził przewiezienie wszystkich sreber i kosztowności do Banku Państwa – 23-24/270 oraz 27-28/309; w języku polskim okresu zaborów notuje KarR 122; w powojennej polszczyźnie etnicznej poświadcza BieLat 171; ros.: *градоначальник* [SRJaO];*

grażdanin ‘obywatel’: *Po wszystkich gazetach biją zewsząd w oczy republikańsko-socjalistyczne alokucyje: Grażdanie! (...)* – 23-24/271; w nowszym języku polskim notuje BieLat 118; ros.: *гражданин*, l. m. *граждане* [SRJaO];

inorodiec ‘obcoplemieniec’: (...) *między urzędnikiem szkoły Murawjewa a obrońcą praw ludu z typu (...) Lenina nie ma różnicy, gdy chodzi o „inorodców”* – 21-22/246; używane pod zaborem rosyjskim [KarR 123 – *inorodcy*]; ros.: *инородец* [SRJaO];

katorżnik ‘więzień skazany na przymusową ciężką pracę (przeważnie na Syberii)’: (...) *widzimy (...) lasy krzyżów, pod którymi usnęli na krańcach świata nasi wygnańcy, nasi „katorżnicy”, nasi bohaterowie (...)* – 4/41 oraz 45/522; znane z zaboru ros. [KarR 160]; z powojennej polszczyzny etnicznej podaje BieLat 121; rejestrują SW, SJPD i wskazują na rosyjską proveniencję; ros.: *каторжник* [SRJaO];

machorka ‘gorszy gatunek tytoniu’: (...) *dynty „machorki” mieszały się z przenikliwymi wyziewami miotającej się tuszycy* – 33/366; zapis w polszczyźnie pod zaborem

²⁶ Jest to ściągnięte *боярин* [ESRJa].

rosyjskim (KarR 163); z międzywojennego *Kuriera Wileńskiego* [JoRwKW 129-130]; rejestrują: SW, SIJP, SJPD, SWO (ze wskazaniem na ros. genezę); jako zapożyczenie ros. w nowszym języku polskim notują: BieLat 127, ButN 7²⁷; z powojennej prasy wileńskiej podaje MęJP-II 312 i MęJP-III 348-349; ros.: *махорка*²⁸ [SRJaO];

niebłaganadiożnyj ‘niepewny, niegodny zaufania’: *Nazajutrz zlużowano kozaków dragonią, lecz i dragoni okazali się „niebłaganadiożnymi”* – 20/236; ros.: *неблагонадежный* [SRJaO, WSRP];

tundra ‘bezdzwony obszar roślinności arktycznej’: (...) *brnąć trzeba błotnistemi i trzęsawiskowemi tundrami* – 29-30/328; z polszczyzny okresu zaborów podaje KarR 170; zapis w międzywojennym SIJP; notują: SWil, SJPD, SWO (ros. z fiń. ‘wysoka, łysa góra’); w języku polskim doby obecnej rejestruje BieLat 149; ros.: *тундра* [SRJaO].

Wnioski

Z rocznika 1918 warszawskiego *Tygodnika Ilustrowanego* wyekscerpowano 54 zapożyczenia leksykalne z języka rosyjskiego. Są one poświadczone łącznie 216 użyciami. Najczęściej notowano następujące wyrazy: *bolszewik* (50 razy), *bolszewicki* (38 razy).

W zgromadzonym materiale językowym dominuje zdecydowanie rosyjska leksyka realioznawcza, której użycie w tekstach traktujących o Rosji jest w pełni uzasadnione i nieuniknione. Składają się na nią historyzmy, np. *bojar*, *car* (i pochodne), *dekabrysta*, *Duma*, *kadet*, *ochrana*, *sowietyzmy*, np. *bolszewik* (i pochodne), *Czerwona Gwardia* (i pochodne), *czzerwony* ‘rewolucyjny’, oraz inne wyrazy oznaczające rosyjskie realia, np. *cerkiew*, *dziesięcina*. Wyrazy te weszły na stałe do zasobu słownego polszczyzny.

W ekscerpcie zwraca uwagę słownictwo związane ze sferą administracji państwowej (np. *caryzm*, *czynownik*, *Duma*, *gradonaczalnik*) i wojskiem (np. *branyj*, *generalissimus*, *general-major*, *junkierski*). Nowa leksyka (tzw. *sowietyzmy*), odzwierciedlająca realia życia w państwie rosyjskim po roku 1917, odnosi się głównie do polityki (np. *anty-bolszewicki*, *bolszewizm*, *burżuj*, *czwewono-gwardzista*, *czwewony*).

Dość licznie (27 jednostek) reprezentowane są te rusycyzmy, których obecność w polszczyźnie poświadczona została we wcześniejszym okresie, a mianowicie w dobie zaborów (m.in. *barin*, *biehuga*, *bolszewik*, *burżuj*, *caryzm*, *Duma*, *inorodiec*, *kadecki*, *katorżnik*, *kindżał*, *machorka*, *papacha*, *prospekt*, *sig*, *szynel*, *tundra*).

Jedną jednostkę (*cerkiew*) napotkano w pamiętnikach zesłańców (XIX w.).

Trzydzieści wyrazów dostrzeżonych na łamach badanej gazety funkcjonowało w dwudziestoleciu międzywojennym w polszczyźnie etnicznej (m. in. *bezząd*, *bolszewizm*, *dekabrysta*, *kadet*, *kopiejka*, *ochrana*, *papacha*), a 5 innych jednostek (*bojar*, *gubernia*, *machorka*, *ochrana*, *Sybir*) – we wspomnianym okresie – na Kresach północno-wschodnich.

²⁷ Zdaniem D. Buttler wyraz *machorka* należy do grupy „pożyczek dziewiętnastowiecznych, funkcjonujących już niekiedy na prawach elementów swojskich”.

²⁸ W słownikach ros. od lat 40. XIX w., ale w użyciu od XVIII w. pochodzi od nazwy hol. miasta *Amersfoort*, w VIII w. słynącego z wyrobów tytoniowych. W językach słowiańskich (i kilku innych, np. franc.) pożyczka z ros. [IES].

Należy podkreślić, że w *Tygodniku Ilustrowanym* znalazło się 25 rusycyzmów zarejestrowanych w języku polskim doby obecnej (m.in. *bojar, bolszewicki, burżuj, car, carewicz, dekabrysta, grażdaniin, gubernia, kadet, sojusznik, tundra*). Świadczy to o ich silnym zakorzenieniu się w języku. Ponadto 2 leksemy (*machorka, wojenny*) znamy z powojennej polszczyzny wileńskiej.

Przedstawiony materiał leksykalny pozwala domniemywać, że język polski porobiorowej prasy warszawskiej szybko oczyszczał się z rusycyzmów. Słownictwo rosyjskie było zapewne zaledwie powierzchowną naleciałością w zasobie leksykalnym polszczyzny czasu zaborów. Procesowi eliminacji rusycyzmów z polszczyzny dopomogła walka językoznawców polskich o czystość i poprawność języka ojczystego. W walce tej szczególna rola przypadła licznie pojawiającym się w owym czasie poradnikom językowym.

Można zatem stwierdzić, że wieloletni wpływ języka rosyjskiego na polszczyznę (trwający nieprzerwanie 123 lata) pozostawił znikomy ślad, co znalazło potwierdzenie w języku redaktorów analizowanego czasopisma.

Bibliografia

- Bąba Stanisław, Walczak Bogdan. 1992. *Na końcu języka. Poradnik leksykalno-gramatyczny*. Warszawa-Poznań: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Brückner Aleksander. 1974. *Wpływy języków obcych na język polski*. W: *Początek i rozwój języka polskiego*. Red. Karaś M. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Buttler Danuta, Kurkowska Halina, Satkiewicz Halina. 1971-1982. *Kultura języka polskiego*. T. I-II. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Golka Bartłomiej. 1971. *Rozwój drukarstwa prasowego i układu graficznego prasy polskiej do roku 1939*. „Rocznik Historii Czasopiśmiennictwa Polskiego”, X, nr 3: 277-302.
- Karaś Halina. 2007. *Rosyjskie zapożyczenia formalnosemantyczne w Uniwersalnym słowniku języka polskiego pod redakcją Stanisława Dubisza*, „Prace Filologiczne”, LIII: 281-292.
- Klebanowska Barbara, Kochański Witold, Markowski Andrzej. 1985. *O dobrej i złej polszczyźnie*. Warszawa: Wiedza Powszechna.
- Klich Edward. 1929. *Pożyczki ruskie w języku polskim* (Recenzja *Słownika etymologicznego* A. Brücknera). SO. VIII: 493-510.
- Krasnowolski Antoni. 1919. *Najpospolitsze błędy językowe zdarzające się w mowie i piśmie polskim*. Warszawa: Wydawnictwo M. Arcta.
- Kryński Adam Antoni. 1920. *Jak nie należy mówić i pisać po polsku*. Warszawa: Druk Straszewiczów.
- Łętowski Aleksander. 1915. *Błędy nasze. Rzecz o czystości języka polskiego na Litwie*. Wilno: nakł. Księgarni Józefa Zawadzkiego.
- Masojć Irena. 1990. *O wpływie składni rosyjskiej na współczesną polszczyznę wileńską (na materiale „Czerwonego Sztandaru”)*. „Poradnik Językowy” nr 2: 123-128.
- Nagórko Alicja. 1992. *Wpływy rosyjskie na język polskiej inteligencji wileńskiej*. W: *Mniejszości polskie i Polonia w ZSRR*. Red. Kubiak H., Paleczny T., Rokicki J., Wawrykiewicz M. Warszawa-Wrocław-Kraków: 139-147.
- Nitsch Kazimierz. 1935. *W sprawie rusycyzmów*. „Język Polski” XX: 136-139.
- Piħan-Kijasowa Alicja. 2002. *Z dziejów najstarszych wpływów języka rosyjskiego na polszczyznę*. „Poznańskie Studia Polonistyczne. Studia Językoznawcze” IX (XXIX). Poznań: 131-145.

- Pihan-Kijasowa Alicja. 2003. *Leksykalne zapożyczenia rosyjskie w polszczyźnie ostatniego dziesięciolecia XX wieku*. W: *Славянское слово в литературе и языке*. Архангельск: Поморский университет. 115-124.
- Polszczyzna plata nam figła*. 1991. Red. Podracki J. Warszawa: Wydawnictwa Radia i Telewizji.
- Podracki Jerzy. 1993. *Czy to naprawdę po polsku? Poradnik językowy*. Warszawa: Wydawnictwo Oświata.
- Sierocka Krystyna. 1963. *Z dziejów czasopiśmiennictwa polskiego w ZSRR („Kultura Mas” 1929-1937)*. Warszawa: Książka i Wiedza.
- Słoński Stanisław. 1934. *Historia języka polskiego w zarysie*. Lwów-Warszawa: Książnica-Atlas.
- Szczerbowicz-Wieczór Ludomir Ludwik. 1881. *O skażeniu obecnem języka polskiego w prasie*. Płock: nakładem Izzydora Wassermana Księgarza.
- Ślaski Bolesław. 1934. *Rusycyzmy naszych marynarzy*. Kępno: Druk.
- Walicki Aleksander. 1886. *Błędy nasze w mowie i piśmie ku szkodzie języka polskiego popełniane, oraz prowincjonalizmy*. Kraków-Warszawa: Nakład Gebethnera i Wolffa.
- Wawrzyńczyk Jan. 1978. *O rusycyzmach w polszczyźnie współczesnej*. „Język Rosyjski” nr 5: 206-207.
- Wawrzyńczyk Jan. 2009. *Autosuplement do Słownika warszawskiego*. Poznań: Sorus.

Wykaz skrótów bibliograficznych

- BES *Большой энциклопедический словарь*. 2001. Red. Горкин А.П. Москва: Большая российская энциклопедия.
- BiałS Białoskórska Mirosława. 1992. *Słownictwo prasy polskiej połowy XIX wieku. Zjawiska progresywne i recesywne*. Szczecin: Wydawnictwo UŚ.
- BieLat Bielecka-Latkowska Janina. 1987. *Rosyjskie zapożyczenia leksykalne we współczesnym języku polskim w świetle materiałów słownikowych i prasy powojennej (1945-1987)*. Kielce: WSP.
- BieR Bielecka Janina. 1979. *Rosyjskie zapożyczenia semantyczne w pismach Orzeszkowej*. „Slavia Orientalis” nr 3: 351-354.
- ButN Buttler Danuta. 1973. *Nowsze zapożyczenia rosyjskie w języku polskim*. „Zeszyty Naukowo-Dydaktyczne Filii UW w Białymstoku, VI. Humanistyka”. T. II. Białystok: 5-36.
- Czark Czarkowski Ludwik. 1909. *Słowniczek najpospolitszych rusycyzmów*. Wilno: J. Zawadzki.
- ESRJa Фасмер Макс. 1986-1987. *Этимологический словарь русского языка*. T. 1-4. Москва.
- JoRwKW Joachimiak-Prażanowska Joanna. 2010. *Rusycyzmy w „Kurierze Wileńskim” (1925-1939)*. „Acta Baltico-Slavica” XXXIV: 121-145.
- JoS Joachimiak-Prażanowska Joanna. 2004. *Sowietyzmy w polszczyźnie „Kuriera Wileńskiego” (1924-1939)*. „Acta Baltico-Slavica” XXVIII: 53-61.
- KarR Karaś Halina. 1996. *Rusycyzmy słownikowe w polszczyźnie okresu zaborów*. Warszawa: „Elipsa”.
- KurzW Kurzowa Zofia. 1993. *Język polski Wileńszczyzny i kresów północno-wschodnich XVI-XX w.* Warszawa-Kraków: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- MASWO Michała Arcta *Słownik wyrazów obcych*. 1939. Warszawa: Wydawnictwo M. Arcta.
- MędJP-II Mędelska Jolanta. 2000. *Język polskiej prasy wileńskiej (1945-1979)*. T. II: *Lata 1945-1959*. Bydgoszcz: Wydawnictwo WSP.
- MędJP-III Mędelska Jolanta. 2004. *Język polskiej prasy wileńskiej (1945-1979)*. T. III: *Lata 1960-1979*. Cz. 2. *Słowotwórstwo, wyrazy*. Bydgoszcz: Wydawnictwo WSP.
- OSRJa *Орфографический словарь русского языка*. 1991. Отв. ред. Лопатин В.В. Москва: Русский язык.
- PihK Pihan-Kijasowa Alicja. 2008. *Udział leksyki religijnej w słownictwie pamiątek z zeszłych z XIX w.* „Prace Komisji Językoznawczej BTN” XVIII: 321-332.
- PihS Pihan Alicja. 1991. *Studia o języku J.I. Kraszewskiego*. Poznań: Wydawnictwo UAM.

- ROS *Русский орфографический словарь*. 1999. Red. Лопатин В.В. Москва: Российская академия наук.
- SawP Sawaniewska-Mochowa Zofia. 1990. *Poradnik Jana Karłowicza jako źródło poznania potocznej polszczyzny północnokresowej*. Słownictwo. Warszawa: Wydawnictwo UW.
- SEJP Brückner Aleksander. 1993. *Słownik etymologiczny języka polskiego*. Warszawa: Wiedza powszechna.
- SGW Wieczorkiewicz Bronisław. 1966. *Słownik gwary warszawskiej XIX wieku*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- SIJP *Michała Arcta Słownik ilustrowany języka polskiego*. 1916. Warszawa: Wydawnictwo M. Arcta.
- SJPD *Słownik języka polskiego*. 1958-1968. T. 1-10. Red. Doroszewski W. Warszawa: Polska Akademia Nauk.
- SO Szober Stanisław. 1937. *Słownik ortoepiczny. Jak mówić i pisać po polsku*. Warszawa: Wydawnictwo M. Arcta.
- SRJaO Ожegov Cepрей И. 1990. *Словарь русского языка*. Москва: Русский язык.
- SW Karłowicz Jan, Kryński Adam Antoni, Niedźwiedzki Władysław. 1900-1927. *Słownik języka polskiego*. T. 1-8. Warszawa: Wydawnictwo Instytutu Badań Literackich PAN.
- SWil Zdanowicz Aleksander i in.. 1861. *Słownik języka polskiego*. Wilno: Maurycy Orgelbrand.
- SWO *Słownik wyrazów obcych*. 1959. Red. Rysiewicz Z. Warszawa: Państwowy Instytut Wydawniczy.
- SWOiZO Kopaliński Władysław. 2002. *Słownik wyrazów obcych i zwrotów obcojęzycznych z almanachem*. Warszawa: MUZA.
- TSJaS Мокиенко Валерий М., Никитина Татьяна Г. 2005. *Толковый словарь языка Совпедии*. Москва: АСТ-Астрель.
- WSRP Mirowicz Anatol, Dulewiczowa Irena, Grek-Pabisowa Iryda, Maryniakowa Irena. 2001. *Wielki słownik rosyjsko-polski*. T. 1-2. Warszawa: Wiedza Powszechna.

Summary

ON LEXICAL BORROWINGS FROM THE RUSSIAN LANGUAGE IN INTERWAR POLISH. ON THE BASIS OF *TYGODNIK ILUSTROWANY*

This article presents lexical borrowings from the Russian language, excerpted from *Tygodnik Ilustrowany*, a commonly known Warsaw-based weekly. The research analysis was conducted on the words excerpted from the earliest editions of this weekly published over one year, issued in the Republic of Poland, beginning with 1918 when the country regained independence. The author of the study aimed to investigate whether a long-term influence of the Russian language on Polish, particularly in the period of annexations, manifested itself in the Polish language of the first part of the 20th century. The author collected 54 Russicisms, evident in 216 examples. In the collected linguistic material Russian lexis is distinctly dominating. Its application in texts about Russia is fully justified and unavoidable. The lexis consists of historicisms, Sovietisms and other words referring to Russian reality, such as: *cerkiew* or *dziesięcina*, that entered Polish vocabulary.

Kontakt z Autorką:
jop@autograf.pl